

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ

СІМЧУК ІННА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 339.137.2

**ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ КОМПАНІЙ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ
(НА ПРИКЛАДІ ТОВ «ШУМСЬК АГРО»)**

Спеціальність – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Автореферат

дипломної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Тернопіль
2019

Дипломною роботою за освітнім ступенем «магістр» є рукопис

Роботу виконано на кафедрі економіки та фінансів Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя Міністерства освіти і науки України

Керівник роботи: доктор економічних наук, професор
Мариненко Наталія Юріївна,
професор кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана Пулюя

Рецензент: кандидат економічних наук, доцент
Королук Тетяна Миколаївна,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана Пулюя

Захист відбудеться 26 грудня 2019 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні екзаменаційної комісії №59 у Тернопільському національному технічному університеті імені Івана Пулюя за адресою: 46008, м. Тернопіль, вул. Білогірська, 50, навчальний корпус №10.

Завідувач кафедри економіки та фінансів

О.В. Панухник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми роботи. Конкуренентоспроможність підприємства є одним із важливих атрибутів ринкового середовища, який характеризує його можливість адаптуватися до умов ринку, посісти лідируючу позицію на ньому і втримати її у довготерміновому періоді.

Актуальність дослідження конкурентоспроможності підприємства та формування фінансово-економічного механізму її забезпечення зумовлена тим, що в умовах турбулентного середовища функціонування підприємство не може сподіватися на довготривалий успіх, якщо не здійснюватиме оцінювання конкурентоспроможності своєї продукції чи послуг, що надаються.

Питаннями конкурентоспроможності, її теоретико-прикладним та методологічним основам присвячені наукові праці зарубіжних вчених, зокрема, І. Ансофа, Г. Аселя, Ж.Ж. Ламбена, Ф. Котлера, М. Портера, Г. Мінцберга, А. Томпсона, А.Маршалла, Ф. Самуельсона, К. Макконнелла, С. Брю, П. Тейлора, Р. Фатхутдінова, Х. Фасхієва та ін. Серед вітчизняних фахівців, що здійснюють дослідження у сфері проблематики дослідження, слід виокремити таких: Смоліна І. В., Ткачову С. С., Космину О.М., Божкова В.В., Клименко С.М., Кредісова В.А., Куденко Н.В., Тарнавську Н. П., Янкового О. Г., Кулінічева П.К., Поліщука В.М., Шершньову З. Є. та ін.

Мета роботи: формування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності ТОВ «Шумськ Агро».

Об'єкт, методи та джерела дослідження. Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність та процеси формування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності ТОВ «Шумськ Агро».

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні аспекти управління конкурентоспроможністю ТОВ «Шумськ Агро» на ринку сільськогосподарської продукції та фінансово-економічний механізм її забезпечення.

Методи дослідження: діалектики, аналізу, синтезу, дедукції, табличний та графічний методи, фінансовий та економічний аналіз господарської діяльності підприємства, а також економіко-математичне моделювання і кореляційно-регресійний аналіз.

Інформаційну базу здійсненого дослідження склали діючі вітчизняні законодавчі та нормативні акти, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів, матеріали періодичної преси, дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності ТОВ «Шумськ Агро», результати самостійних авторських досліджень ринку, дані з мережі Інтернет.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

– встановити економічну сутність понять «конкуренентоспроможність підприємства» та «фінансово-економічний механізм»;

- ідентифікувати та проаналізувати фактори і методи управління конкурентоспроможністю підприємства;
- здійснити оцінювання й аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «Шумськ Агро» та зовнішнього середовища його функціонування, у тому числі конкурентного;
- охарактеризувати основні тенденції розвитку ринку сільськогосподарської продукції та встановити місце даного підприємства на ньому порівняно із основними конкурентами;
- обґрунтувати економічну ефективність запропонованого бізнес-плану диверсифікації діяльності ТОВ «Шумськ Агро»;
- провести аналіз дотримання охорони праці та її фінансування на підприємстві, а також ознайомитися із правилами охорони праці в сільськогосподарському виробництві та структурою цивільної оборони на підприємстві.

Наукова новизна обґрунтованих магістрантом положень і рекомендацій, що виносяться на захист, полягає в тому, що запропоновано бізнес-ідею щодо диверсифікації діяльності підприємства і здійснено його економічне обґрунтування.

Практичне значення отриманих результатів дипломної роботи полягає у тому, що після проведення ґрунтовного аналізу конкурентоспроможності досліджуваного підприємства, було запропоновано диверсифікацію діяльності ТОВ «Шумськ Агро». Рекомендації можуть практично використані у діяльності цього підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки даного дослідження доповідались та обговорювались на VII Міжнародній науково-технічній конференції молодих учених та студентів «Актуальні задачі сучасних технологій» (м. Тернопіль, 27-28 листопада 2019 року).

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається із вступу, шести розділів, висновків та пропозицій, додатків. Загальний обсяг дипломної роботи складає 115 сторінок. Робота містить 22 таблиці, 17 рисунків, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 65 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, здійснено огляд літературних джерел, що стосуються питань конкурентоспроможності підприємств та фінансово-економічного механізму її забезпечення, визначено мету, об'єкт, предмет, методи і наукову новизну дослідження, охарактеризовано основні завдання, які необхідно вирішити.

В **розділі «Теоретико-методичні основи формування конкурентоспроможності підприємства»** здійснено аналіз наукової літератури за тематикою дослідження, обрано його напрями та висвітлено загальні методики й основні методи дослідження. У даному розділі розкрито теоретико-методичні засади конкурентоспроможності підприємств

сільськогосподарської галузі, управління нею, охарактеризовано методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства та функції фінансово-економічного механізму її забезпечення.

У розділі «Аналіз та оцінювання майнових і фінансових результатів діяльності ТОВ «Шумськ Агро» охарактеризовано основні техніко-економічні показники його діяльності, здійснено горизонтальний та вертикальний аналізи балансу, а також аналіз фінансових показників підприємства.

У розділі «Розроблення організаційно-економічних заходів щодо формування конкурентоспроможності ТОВ «Шумськ Агро» обґрунтовано, що для підготовки проекту звіту про фінансові результати діяльності підприємства на майбутні періоди, необхідного як для внутрішньо фірмового планування, так і для надання його зовнішнім стейкхолдерам (наприклад, для отримання кредиту), здійснено прогнозування фінансових результатів роботи ТОВ «Шумськ Агро».

Для цього було використано економіко-математичне моделювання, зокрема, встановили взаємозв'язок між чистим доходом від реалізації продукції і її собівартістю, а також між чистим доходом і витратами на збут за допомогою рівнянь лінійної регресії. Для побудови лінії тренду використали фактичні дані за цими показниками з фінансової звітності підприємства за 2014-2018 рр.

За отриманими результатами, підприємству рекомендовано надалі активізувати свої внутрішні резерви для зниження собівартості продукції, диверсифікувати джерела надходження доходів.

У даному розділі роботи також встановлено критерії оцінювання конкурентоспроможності ТОВ «Шумськ Агро» та його основних конкурентів з бальними оцінками, побудовано радар (багатокутник) конкурентоспроможності. Як свідчать результати розрахунків, ТОВ «Шумськ Агро» займає лідируючі позиції на ринку порівняно із основними конкурентами.

В розділі «Спеціальна частина» дано характеристику ринку, на якому працює підприємство. Встановлено, що основними пріоритетами розвитку вітчизняного сільського господарства є удосконалення нормативно-правової бази; виробництво органічної, безпечної та екологічно чистої продукції; встановлення ринкових цін на продукцію, що дозволить забезпечити рентабельність її виробництва; впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств; залучення молодих людей у сільське господарство; забезпечення належної оплати праці в галузі.

Дані представленої SWOT-аналізу свідчать про наявність значної кількості можливостей для покращення фінансових результатів діяльності підприємства та його розвитку, зокрема, здатність виходу на нові ринки, обслуговувати додаткові групи клієнтів, диверсифікація здійснюваної діяльності, ослаблення позицій конкурентів за рахунок переваги у якості та цінах товарів. Підприємству необхідно використовувати свої сильні сторони

для нарощування конкурентних переваг.

Проведене оцінювання сильних і слабких сторін товариства дає змогу встановити, що сильних сторін у ТОВ «Шумськ Агро» є більше, ніж слабких. Позитивно можна охарактеризувати використання інноваційних технологій та сучасної техніки досліджуваним підприємством.

В розділі «Обґрунтування економічної ефективності» на основі здійсненого аналізу фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства виявлено те, що у ТОВ «Шумськ Агро» є потенціал до диверсифікації своєї діяльності. Оскільки у підприємства, діяльність якого аналізуємо, є хороша матеріально-технічна база, достатньо кваліфікованої робочої сили, ми пропонуємо в рамках нашого дослідження розширити портфель послуг, які воно надає, що дасть йому змогу отримати додаткові конкурентні переваги та фінансовий зиск.

Запроповано бізнес-ідею з організації станції технічного обслуговування (СТО) для здійснення поточного ремонту сільськогосподарської техніки як для потреб досліджуваного підприємства (хоча сервісне/гарантійне обслуговування здійснює офіційний дилер виробника, проте на даній СТО можуть виконуватися зварювальні роботи, шиномонтаж, техогляд, дрібний ремонт двигунів тощо), так і для усіх інших суб'єктів, хто потребує даного виду послуги. Досягнути прогнозованої точки безбитковості при розширенні такого бізнесу можна буде вже за перший рік ведення бізнесу, і СТО працюватиме вже на отримання чистого прибутку.

У розділі «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» розглянуто питання організації і фінансування заходів з охорони праці на ТОВ «Шумськ Агро», здійснено ознайомлення із правилами охорони праці в сільськогосподарському виробництві та структурою цивільної оборони на підприємстві.

У загальних висновках до дипломної роботи описано запропоновані в роботі рішення, організаційно-технічні заходи, які забезпечують їх впровадження і результати реалізації.

ВИСНОВКИ

Дослідивши теоретико-методичні основи управління конкурентоспроможністю аналізованого підприємства, фінансово-економічний механізм її забезпечення, можемо сформулювати висновки про отримані результати:

1. Конкурентоспроможність підприємства є одним із важливих атрибутів ринкового середовища, який характеризує його можливість адаптуватися до умов ринку, посісти лідируючу позицію на ньому і втримати її у довготерміновому періоді. Фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності передбачає аналіз фінансово-економічного стану та результатів діяльності, формування ефективної інформаційної системи, планування фінансово-економічної діяльності, організацію та реалізацію плану дій із забезпечення

конкурентоспроможності, фінансово-економічний контроль конкурентних позицій.

2. На основі аналізу звітності ТОВ «Шумськ Агро» встановлено, що:

– із зростанням собівартості зростає і вартість реалізованої продукції, за винятком 2016 року, у якому вартість реалізованої продукції зменшилась на 21062 тис.грн., або на 15,82 %, тоді як собівартість зросла на 7327 тис. грн., або на 8,9%. Так, у 2014 році чистий дохід від реалізації продукції становив 35520 тис. грн., в 2015 році – 133113 тис. грн., в 2016 році – 112051 тис. грн., в 2017 році даний показник був рівний 208353 тис. грн.; у 2018 році – 291259 тис.грн. У порівнянні з 2014 роком, спостерігаємо тенденцію до збільшення собівартості на 225516 грн. (634,9%);

– сума матеріальних витрат у 2014 році становила 70631 тис. грн. Зменшення суми матеріальних витрат на ТОВ «Шумськ Агро» в 2015 році на 30469 тис. грн. у порівнянні з минулим, 2014 роком, свідчить про зменшення вартості витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва): сировини й основних матеріалів, палива та енергії. Однак, у 2016 році спостерігається тенденція до збільшення суми матеріальних витрат до 62651 тис. грн. У 2017 році продовжилася тенденція до збільшення вартості матеріальних витрат, значення яких зафіксовано на рівні 64425 грн. Така ж ситуація склалась у 2018 році – сума матеріальних витрат становила 77357 тис. грн. і збільшилась порівняно з 2014 роком на 9, 52%;

– на підприємстві суттєво зростала заробітна плата – з 2465 грн. з нарахуваннями у 2014 році до 16163 грн. з нарахуваннями у 2018 році. Одночасно спостерігається зменшення кількості працюючих з 83 чол. у 2014 році до 64 чол. у 2018 році;

– чистий прибуток аналізованого підприємства на кінець 2014 р. становив -48922 тис. грн., (збиток), на кінець 2018р. року – -240948 тис. грн. (збиток), що негативно характеризує цей показник. Прибутковим воно було у 2016 і 2017 роках з результатами 17081 тис. грн. і 5572 тис. грн. відповідно;

– протягом 2014 по 2018 років спостерігаємо тенденцію до зниження фондомісткості, щодо показника фондовіддачі, то у 2014 р. на 1 грн. вартості основних засобів припадало 0,947 грн. доходу, у 2015 р. – вже 1,034 грн., в 2016 р. – 1,532 грн.; у 2017 р. – 2,848 грн.; у 2018 році – 3,433 грн. Спостерігаємо подальше зростання показника доходу з 1 грн. вартості основних засобів, що свідчить про позитивну тенденцію розвитку підприємства (ріст ефективності та використання основних фондів);

– на основі значення показника фондоозброєності робимо висновок про покращення оснащеності праці виробничими основними фондами протягом аналізованого періоду;

– спостерігається позитивна тенденція зниження коефіцієнта зносу основних засобів;

– вартість активів підприємства в 2014 році становила 110495 тис. грн., у 2015 році – 125918 тис. грн., в 2016 році сума активів суттєво зросла до 303777 тис. грн. або ж на 231,54 %, проте вже в 2017 році зростання було

значно меншим – всього на 2,99%, а в 2018 році відбулося зниження вартості активів на 3,53% або на 11053 тис. грн.;

– середньорічна вартість основних засобів у 2014 році становила 77197 тис. грн., у 2015 році – 128720 тис. грн. За 2016 рік вартість основних засобів зменшилась до 74834 тис. грн, або на 41,86%, а в 2017 році на 2,25 %. В 2018 році спостерігаємо тенденцію до збільшення вартості основних засобів на 11704 тис. грн. відносно 2017 року або на 16,0%; в абсолютному значенні даний показник становить 84851 тис. грн.

– кредиторська заборгованість має тенденцію до збільшення за рахунок поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, а дебіторська заборгованість зменшується;

– у 2014 році власний капітал на ТОВ «Шумськ-Агро» становив -60107 тис. грн., у 2015 році – -108283 тис. грн., в 2016 році відбулося зменшення його суми на 173501 тис. грн. або ж на 160,23%. і він становив -281784 тис. грн; у 2017 році сума вартості власного капіталу дорівнювала -275045 тис. грн., тобто у відносному значенні збільшилась на 2,39% , однак у 2018 році тенденція змінилась, відбулося значне зменшення цього елемента пасиву балансу – на 78,88% і його значення зафіксовано на рівні -491997 тис. грн.;

– коефіцієнт покриття, або загальної ліквідності за аналізовані роки був нижчим за нормативний коефіцієнт – одиницю. Отже, сума короткострокових зобов'язань у декілька разів перевищує оборотні активи;

– коефіцієнт абсолютної ліквідності був меншим за нормативний протягом 2014-2018 рр. і виявив певні ризики щодо швидкого погашення у ці роки короткострокових зобов'язань за рахунок наявних грошових коштів;

– рентабельність операційної діяльності підприємства у звітних 2014-2018 роках знизилася з 0,77 до 0,28, що негативно характеризує прибутковість операційної діяльності.

3. Для підготовки проекту звіту про фінансові результати діяльності підприємства на майбутні періоди, необхідного як для внутрішньо фірмового планування, так і для надання зовнішнім стейкхолдерам, здійснено прогнозування фінансових результатів роботи ТОВ «Шумськ Агро». За отриманими результатами рекомендовано підприємству надалі активізувати свої внутрішні резерви для зниження собівартості продукції, диверсифікувати джерела надходження доходів.

4. Визначено критерії оцінювання конкурентоспроможності ТОВ «Шумськ Агро» та його основних конкурентів з бальними оцінками, побудовано радар (багатокутник) конкурентоспроможності. Як свідчать результати розрахунків, найконкурентоспроможнішим серед аналізованих підприємств є ТОВ «Контінентал», ТОВ «Шумськ Агро» впевнено займає другу позицію, за ним слідує ФГ «Івашенюків», ТОВ «Ленд-Прайд» і ФГ «Любава».

5. Встановлено, що основними пріоритетами розвитку вітчизняного сільського господарства є удосконалення нормативно-правової бази; виробництво органічної, безпечної та екологічно чистої продукції;

встановлення ринкових цін на продукцію, що дозволить забезпечити рентабельність її виробництва; впровадження інновацій у діяльність сільськогосподарських підприємств; залучення молодих людей у сільське господарство; забезпечення належної оплати праці в галузі.

6. Дані представленої SWOT-аналізу свідчать про наявність значної кількості можливостей для покращення фінансових результатів діяльності підприємства та його розвитку, зокрема, здатність виходу на нові ринки, обслуговувати додаткові групи клієнтів, диверсифікація здійснюваної діяльності, ослаблення позицій конкурентів за рахунок переваги у якості та цінах товарів. Підприємству необхідно використовувати свої сильні сторони для нарощування конкурентних переваг.

7. Запропоновано бізнес-план з організації станції технічного обслуговування с/г техніки, для легкових автомобілів, маршрутних автобусів, невеликих вантажних автомобілів. Здійснені графічний і динамічний, з розбивкою по кварталах, аналізи, дають змогу зробити висновки про те, що перший квартал для проектного підприємства буде фінансово-збитковим. Наступні квартали будуть уже прибутковими. На це впливає такий симбіоз чинників, як сезонність, поступова обізнаність клієнтів про фірму, низька конкурентна активність на ринку.

Досягнути прогнозованої точки беззбитковості при диверсифікації діяльності досліджуваного підприємства за рахунок запропонованого бізнесу можна буде вже за перший рік його ведення, і СТО працюватиме вже на отримання чистого прибутку.

8. Основним завданням заходів та засобів із охорони праці ТОВ «Шумськ Агро» є створення для працівників здорових, безпечних умов праці, попередження та профілактика виникнення професійних захворювань, нещасних випадків та аварій, пов'язаних із виробничими процесами, тобто захист працюючих від впливу шкідливих та небезпечних виробничих факторів (чинників) – фізичних, хімічних, біологічних та психофізичних. При цьому підприємство характеризується цілою низкою структурних, організаційних, технологічних особливостей, що впливають на рівень виробничих ризиків.

9. У випадку настання НС керівництвом підприємства проводяться активні дії із координації всіх структурних підрозділів з метою надання невідкладної допомоги потерпілим, усунення загрози життю та здоров'ю людей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ РОБОТИ

1. Simchuk I.V. Methods for assessing the enterprise's competitiveness. Actual problems of modern technologies : book of abstracts of the VII International scientific and technical conference of young researchers and students (Ternopil, 27th-28th of November 2019) / Ministry of Education and Science of Ukraine,

АНОТАЦІЯ

Сімчук І.В. Фінансово-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних компаній сільськогосподарської галузі (на прикладі ТОВ «Шумськ Агро»). – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2019.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність та процеси формування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності ТОВ «Шумськ Агро».

Метою роботи є процес формування фінансово-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності ТОВ «Шумськ Агро».

Методи дослідження: методи діалектики, аналізу, синтезу, дедукції, табличний і графічний методи, фінансовий та економічний аналіз господарської діяльності підприємства, економіко-математичне моделювання і кореляційно-регресійний аналіз.

Розглянуто актуальні питання управління конкурентоспроможністю підприємства, методи її оцінювання, фінансово-економічний механізм забезпечення. Проаналізовано фінансово-господарську діяльність ТОВ «Шумськ Агро» та зовнішнє середовище його функціонування. Здійснено оцінювання конкурентоспроможності досліджуваного підприємства, обґрунтовано економічну ефективність запропонованого бізнес-плану диверсифікації діяльності ТОВ «Шумськ Агро». Розглянуто питання організації і фінансування заходів з охорони праці на ТОВ «Шумськ Агро», здійснено ознайомлення із правилами охорони праці в сільськогосподарському виробництві та структурою цивільної оборони на підприємстві.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ПРОГНОЗУВАННЯ, МАТРИЦЯ SWOT, ДИВЕРСИФІКАЦІЯ.

ANNOTATION

Simchuk I.V. Financial-economic mechanism of competitiveness assurance of national agricultural companies (LLC “Shumsk Agro” as a case study). – Manuscript.

Research for obtaining the “Master” educational degree in specialty 072 “Finance, Banking and Insurance”. – Ternopil Ivan Puluj National Technical University. – Ternopil, 2019.

The object of the research is production and economic activity and the process of financial and economic mechanism formation for assuring the competitiveness of LLC “Shumsk Agro”.

The aim of the research is the process of the financial and economic mechanism forming for assuring the competitiveness of LLC “Shumsk Agro”.

Methods of the research: methods of dialectics, analysis, synthesis, deduction, tabular and graphical methods, financial and economic analysis of enterprise economic activity, economic-mathematical modeling and correlation-regression analysis.

Topical issues of managing the enterprise’s competitiveness, methods of its assessment, financial and economic mechanism of its assurance are researched. The financial and economic activity of the LLC “Shumsk Agro” and the external environment of its functioning are analyzed. The competitiveness of the researched enterprise is evaluated, the economic efficiency of the proposed business plan of diversification of the LLC “Shumsk Agro” activity is substantiated. The issues of organization and financing of occupational safety measures at LLC “Shumsk Agro” are considered, the rules of occupational safety in agricultural production and the structure of civil defense at the enterprise are studied.

KEYWORDS: COMPETITIVENESS, COMPETITIVE ENVIRONMENT, FORECASTING, SWOT MATRIX, DIVERSIFICATION.